

نقش ارزش‌ها و هنجارهای ملی و اجتماعی در پیشگیری از تهدید نرم با رویکرد انتظامی

عبدالله هندیانی^۱

موسی قاسم‌لو^۲

تاریخ پذیرش نهایی: ۹۶/۵/۱۸

تاریخ دریافت: ۹۶/۳/۲۶

فصلنامه‌ی مطالعات راهبردی ناجا / سال دوم / شماره چهارم - تابستان ۱۳۹۶

چکیده

تهدید نرم به معنای تردید در مبانی، زیرساخت‌های یک نظام سیاسی، بحران در ارزش‌ها و باورهای اساسی جامعه و بحران در الگوهای رفتاری و هنجاری جامعه است. نیروی انتظامی با شناخت دقیق و پی بردن به هویت ارزش‌ها و هنجارهای جامعه می‌تواند روند تهدیدها را کنترل و از آن پیشگیری کند. ارزش‌ها از بنیادی‌ترین عوامل جهت‌دهنده رفتارها و هنجارهای انسانی در هر جامعه‌ای به شمار می‌روند. هنجارهای اجتماعی به عنوان الگوهای رفتاری مشخص، تکلیف مردم را در شرایط و موقعیت‌های مختلف تعیین می‌کنند. همه اعضای جامعه در سایه آگاهی از هنجارها می‌توانند رفتارهایی متناسب با انتظارات دیگران انجام دهند.

هدف کلی این پژوهش بررسی نقش ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی و ملی در پیشگیری از تهدید نرم با رویکرد انتظامی است. بدین منظور با بررسی دقیق زمینه‌های مختلف تهدید نرم و احصای نقش ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی در آن، راهکارهای لازم برای مقابله با تهدید نرم ارائه شده است. برای انجام تحقیق با روش کتابخانه‌ای مطالب جمع‌آوری و نظریات مختلف در این حوزه احصا و بررسی‌های لازم انجام و در پایان با نتیجه‌گیری منطقی راهکار مناسب با تکیه بر نقش نیروی انتظامی ارائه شده است.

با توجه به بحث‌های انجام‌شده این نتیجه به دست آمد که پیشگیری از تهدید نرم نیازمند مشارکت آحاد جامعه و تکیه بر ارزش‌ها و هنجارهای ملی و اسلامی-ایرانی و همچنین باور به هجوم و تهدید نرم، مهندسی اقدامات پیشگیرانه و معکوس، ایمن‌سازی، عمق‌بخشی به اقدامات، امر به معروف و نهی از منکر، تقویت باورهای دینی و اصول اعتقادی، ایمان به خدا، ارتقای دانش و بصیرت، استفاده از ظرفیت‌های نخبگان، استفاده از شیوه‌های نرم و... است. در همه این اقدامات نیروی انتظامی به عنوان حافظ ارزش‌ها و هنجارهای ملی و اسلامی قادر است گام‌های مؤثری در این زمینه بردارد.

واژگان کلیدی

ارزش، هنجار، رویکرد انتظامی، تهدید نرم، پیشگیری

۱. دانشیار امنیت ملی دانشگاه علوم انتظامی.

۲. دانشجوی دکتری مدیریت پیشگیری از جرم دانشگاه علوم انتظامی.

مقدمه

با گذار از عصر سنتی و گسترش فناوری‌ها و اطلاعات بشری، ابزارها و کاربرد آنها هم با تغییراتی مواجه شد که می‌توان به کاربرد سلاح‌های نظامی اشاره کرد. شرایط جدید نظام بین‌الملل باعث شده است تا مؤلفه‌های جدیدی در ساختارهای رسمی نظام بین‌الملل نقش ایفا کنند و کشورها برای دستیابی به اهداف و خواسته‌های خود برای تأمین منافع ملی، ابزارها و راه‌های جدیدی را به کار گیرند که از مهم‌ترین آنها می‌توان به بهره‌گیری از تهدید نرم به جای تهدید سخت اشاره کرد (شهرام نیا و همکاران، ۱۳۹۱).

پرداختن به ارزش‌ها و هنجارها و تبیین و شناسایی هویت و جنبه‌ها و شکل‌های مختلف آن می‌تواند ما را در روند پیش‌بینی، شناسایی و مقابله با تهدید نرم یاری رساند. نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران به عنوان حافظ ارزش‌های نظام باید در این زمینه بیشتر از سایر سیستم‌ها پیش‌قدم بوده متناسب با تهدیدها و چالش‌ها قدرتی ایجاد کند که بتواند با سلاح ارزش و هنجار به مقابله و پیشگیری بپردازد.

تهدید نرم به معنای تردید در مبانی و زیرساخت‌های یک نظام سیاسی، بحران در ارزش‌ها و باورهای اساسی جامعه و بحران در الگوهای رفتاری و هنجاری جامعه است. نیروی انتظامی با شناخت دقیق و پی بردن به هویت ارزش‌ها و هنجارهای جامعه می‌تواند روند تهدیدها را کنترل و از آن پیشگیری کند.

جدول ۱- تفاوت تهدید نرم و سخت

شماره	موضوع	تهدید سخت	تهدید نرم
۱	حوزه تهدید	نظامی و امنیتی	فرهنگی، سیاسی و اجتماعی
۲	روش اعمال	استفاده از زور و اجبار	القای پیام و اقناع مخاطب
۳	مفهوم امنیت	نبودن تهدید خارجی	حفظ فرهنگ و ارزش‌ها
۴	کاربرد تهدید	عموماً فروپاشی نظام سیاسی	تغییر باورها و اعتقادات
۵	نوع عکس‌العمل	محسوس و همراه با واکنش	نامحسوس و اغلب بدون عکس‌العمل

ارزش از آغاز مفهومی مرکزی و کانونی در علوم اجتماعی بوده است. برای دورکیم (۱۸۹۷، ۱۸۹۳) و وبر (۱۹۰۵)، ارزش‌ها برای تبیین سازمان و تغییر اجتماعی و فردی حیاتی و مهم بوده‌اند و ارزش‌ها نه تنها در جامعه‌شناسی، بلکه در روان‌شناسی، انسان‌شناسی، فلسفه و رشته‌های مرتبط نقشی مهم داشته‌اند. از آنها برای توصیف جوامع و افراد، پیگیری تغییر

در طول زمان و تبیین مبناهای انگیزشی نگرش‌ها و رفتارها استفاده می‌شود. وقتی نیروی انتظامی بخواهد ارزش‌ها و هنجارهای متخاصم را تغییر دهد مجبور به شناخت دقیق ارزش‌ها و هنجارهاست.

برخی کارکردهای اجتماعی ارزش‌ها عبارت است از: ۱. ارزش‌ها در جهت نیل به همبستگی عمل می‌کنند و وحدت و یگانگی را در جامعه به وجود می‌آورند. ۲. ارزش‌ها در هر جامعه شیوه‌های مطلوب تفکر و رفتار در آن را مشخص می‌کنند. ۳. ارزش‌ها باعث ایجاد نظم و هماهنگی در تعاملات اجتماعی بین افراد و جامعه می‌شوند. ۴. ارزش‌ها باعث راهنمایی مردم و تحقق نقش‌های اجتماعی هستند. ۵. ارزش‌ها به عنوان وسیله‌ای برای کنترل اجتماعی و فشار اجتماعی عمل می‌کنند.

ارزش‌ها به عنوان پایه رفتارها، هنجارهای اجتماعی را شکل می‌دهند و پیوندی ناگسستنی با آن دارند. هنجارها تعیین می‌کنند که مردم چگونه در شرایط معین در یک جامعه خاص باید رفتار کنند. افراد آنچنان سریع و آسان با هنجارها انطباق می‌یابند که اصلاً از وجود آنها آگاه نمی‌شوند. در واقع افراد در جامعه بیشتر متوجه انحراف از هنجارها می‌شوند تا انطباق با آنها. انتظارات متقابل در گروه متکی به وجود هنجارها و ارزش‌هاست (توسلی، ۱۳۸۵). هنجارها برای استحکام شرایط وضع می‌شوند. وجود هنجارها و رعایت آن در گروه و جامعه باعث هم‌نوایی، نظم، یکپارچگی، وحدت رویه و انسجام در زندگی اجتماعی می‌شود و بلعکس رعایت نکردن آنها به ازهم‌پاشیدگی و گسیختگی و هرج و مرج می‌انجامد.

جدول ۲- مقایسه ارزش‌ها و هنجارها (چلبی، ۱۳۷۵)

ارزش‌ها	هنجارها
تصورات کلی هستند.	الگوهای عملی (دستورالعمل‌های ریز) هستند.
مفهوم «خوب» و «بد» را می‌رسانند.	به «باید» و «نباید»ها اشاره دارند.
به قلمرو و تصورات ذهنی و احساسات درونی تعلق دارند.	تعیین‌کننده رفتار و عمل بیرونی هستند.
مفاهیم کلی را می‌رسانند.	جزئیات را می‌رسانند.
منشأ همبستگی و وفاق ملی هستند.	به صورت عملی باعث تداوم و وحدت اجتماعی می‌شوند.
معمولاً به صورت یک کلمه مفرد یا مرکب بیان می‌شوند (مانند نظم، دین‌داری، محبت، صداقت).	هنجارها در قالب یک جمله یا به صورت یک عبارت آورده می‌شوند (مانند توقف ممنوع، نماز خواندن).
منعکس‌کننده نیازهای طبیعی و اجتماعی انسان هستند.	هنجارها اموری کاملاً قراردادی و قابل تغییر هستند.

نیروی انتظامی به عنوان حافظ ارزش‌ها و رواج هنجارهای ملی (اسلامی- ایرانی) می‌تواند یکی از ارکان اصلی پیشگیری از عملی شدن تهدیدهای نرم دشمن در جامعه باشد. به دلیل پیچیدگی و گستردگی حوزه‌ها و آثار تهدید نرم لازم است در سطح داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی راهکارهای عملی برای مقابله با تهدید نرم طراحی و اجرا شود.

بیان مسئله

تهدید نرم بر خلاف قدرت نرم، بیش از آنکه مفهومی وارداتی باشد، بر اساس ضرورت‌های کشورمان و بیشتر در ادبیات استراتژیک ساخته و پرداخته شده است. متون موجود درباره تهدید نرم برخلاف قدرت نرم، از نظر علمی، فقر بیشتری دارد؛ به طوری که علاوه بر داشتن نقایص مربوط به متون قدرت نرم، حتی در ارائه تعریف از این واژه، هنوز مرز مشخصی بین تهدید نرم و سایر واژگان نرم‌افزاری وجود ندارد و در هیچ منبعی راهکاری برای پیشگیری از تهدید نرم با تکیه بر ارزش‌ها و هنجارهای ملی ارائه نشده است؛ اما این تحقیق درصدد است با هویت‌شناسی ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی، راهکار مناسب برای پیشگیری از تهدید نرم ارائه کند.

هنجارهای یک جامعه تجلی ارزش‌های^۱ آن جامعه است؛ یعنی عقاید مشترک اجتماعی درباره آنچه خوب، درست و مطلوب است. تفاوت هنجارها و ارزش‌ها در این است که ارزش‌ها مفاهیمی انتزاعی و کلی هستند؛ بدین معنا که آن قدر کلی هستند که قابلیت به‌کارگیری در موقعیت‌های بسیار متفاوتی را دارند (کوهن، ۱۹۵۱)؛ در حالی که هنجارها خطوط راهنمای ویژه‌ای برای مردم در وضعیت‌های معین هستند. از آنجا که انسان برای ارضای نیازها و خواسته‌های اساسی خود، به قواعد و مقرراتی نیازمند است، ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی، شرایط تحقق و رسیدن به این نیازها و خواسته‌ها را فراهم می‌کنند (سیف الهی، ۱۳۸۶).

مشکلی که ما همواره با آن روبه‌رو هستیم این است که فهم و تحلیل ما از ارزش‌های ملی و فرهنگ سنتی و خرده‌فرهنگ‌های محلی با افراط و تفریط همراه است که به همین سبب وقتی می‌خواهیم برداشت‌هایمان را از میراث‌های فرهنگی بیان کنیم، یا راه غلو پیش می‌گیریم و از حقیقت فرسنگ‌ها دور می‌شویم و با آن چنان خوش‌بینانه برخورد می‌کنیم که انگار در قرون گذشته زندگی می‌کنیم یا برداشت‌مان از ارزش‌های گذشته با تنفر همراه است که این‌گونه بیراهه رفتن، ما را در گودال سردرگمی و بی‌هویتی قرار می‌دهد و در مقابله

با هنجارها و ارزش‌های متخاصم یا همان تهدید نرم با شکست روبه‌رو می‌سازد. بنابراین لازم است ما ارزش‌ها و هنجارهای ملی‌مان را از خرده‌فرهنگ‌های قومی و محلی تفکیک کنیم که تفکیک و شناسایی ارزش‌های ملی می‌تواند ما را به مرحله ملت شدن سوق دهد و این امر در مقابله با تهدید نرم برای نیروی انتظامی می‌تواند ملاک عمل قرار گیرد.

لذا به نظر می‌رسد با شناخت ارزش‌ها و هنجارهای ملی می‌توان از تهدید نرم پیشگیری کرد. این پژوهش بر آن است که این ادعا را مورد بررسی قرار دهد. بنابراین سؤال اصلی پژوهش حاضر این است که هویت‌شناسی ارزش‌ها و هنجارهای ملی و اجتماعی چگونه می‌تواند در پیشگیری از تهدید نرم مؤثر باشد؟

اهمیت و ضرورت پژوهش

تهدید نرم عموماً در مقابل تهدید سخت قرار می‌گیرد و اساساً موصوف نرم تغییرات مهمی را در عناصر اصلی تهدید به جای می‌گذارد که در گذر زمان ایجاد شده است. برای مثال در تهدید نرم، ابزار تهدید از سخت به نرم تغییر می‌یابد و نیز عنصر هدف و قلمرو تهدید از سخت به نرم جابه‌جا می‌شود. به عبارت دیگر، تغییر و تحول در ماهیت هدف، ماهیت و جنس تهدید را تعیین و آن را به دو دسته تهدید نرم یا سخت تبدیل می‌کند (ذوالفقاری، عساریان نژاد، ۱۳۸۹). یکی از مهم‌ترین پدیده‌هایی که ذهن کاوشگران علوم انسانی را به خود جلب می‌کند، ارزش‌هاست. هارولد تی. توس^۱ (۱۹۵۹) می‌گوید: مسئله ارزش‌ها یکی از مهم‌ترین سؤال‌های عصر ماست و شاید بتوان گفت که مهم‌ترین سؤال این عصر است، زیرا هنوز یکی از پیچیده‌ترین مسائلی است که با آن مواجه هستیم (محسنیان زاد، ۱۳۷۵).

ارزش‌ها معیارهایی هستند که به فرهنگ کلی و به جامعه معنا می‌دهند. ارزش‌هایی که در حیطه بررسی جامعه‌شناسان هستند با مشخصات زیر شناخته می‌شوند:

- ارزش‌ها میان مردم مشترک‌اند و شمار کثیری از افراد درباره اهمیت آنها به توافق رسیده‌اند (وفاق اجتماعی).

- ارزش‌ها به قضاوت افراد بستگی ندارند.

- ارزش‌ها با عواطف همراه هستند. اشخاص برای صیانت از ارزش‌ها مبارزه می‌کنند و برای

حفظ ارزش‌های والا از بذل مال و جان دریغ نمی‌ورزند.

---

1 . Harold Titus

- از آنجا که ارزش‌ها میان اشخاص کثیری پذیرفته شده‌اند، می‌توان آنها را مفهوم‌سازی کرد؛ یعنی از پدیده‌های گوناگون ارزیابی شده آن را منتزع ساخت. ارزش‌های اجتماعی با الگوهای رفتاری، با نقش‌های اجتماعی و نیز با قشربندی یک جامعه ارتباط خیلی نزدیک دارند (نیک‌گهر، ۱۳۷۱).

بر همین اساس برای تغییر ارزش‌ها از روش‌های نرم استفاده می‌شود. وقتی کشوری بخواهد بر ملتی دیگر تسلط داشته باشد، به طور آشکار اقدام به تغییر ارزش‌ها نمی‌کند، زیرا در این صورت با مقاومت اعضای جامعه روبه‌رو خواهد شد و چه بسا برای حفظ ارزش‌ها با همدیگر متحد شوند و با گذشت جان و مال خود از ارزش‌ها دفاع کنند و ارزش‌ها دوام بیشتری پیدا کنند؛ بلکه از طریق نرم (تهدید نرم) به نحوی این کار را انجام می‌دهد که کسی متوجه تغییر ارزش‌ها نشود یا تغییر به شکلی است که در جامعه، مقاومتی در مقابل آن شکل نمی‌گیرد یا حتی رغبت به آن پیدا می‌کنند. با تغییر ارزش‌هاست که هنجارها و زمینه‌های رفتاری افراد جامعه تغییر پیدا می‌کند. برای مثال در زمینه حجاب ابتدا آحاد جامعه به کوچک‌ترین تغییر و بدحجابی واکنش نشان می‌دادند، اما با تهدیدها و اقدامات نرمی که دشمن از طریق ابزارهای مختلف انجام داد، در حال حاضر جامعه حتی بعضاً به بی‌حجابی هم واکنش نشان نمی‌دهد که این نشان از قدرت و تأثیر بی‌حد و حصر این تهدیدها در ارزش‌ها و هنجارهای جامعه دارد و نیروی انتظامی هم که به عنوان پرچم‌دار مبارزه با بدحجابی و بی‌حجابی است، بدون شناخت ارزش‌ها و هنجارهای اصیل ایرانی و اسلامی و همچنین در مقابل آن شناخت هنجار و ارزش‌های متخاصم نمی‌تواند در امر مقابله و پیشگیری از تهدید نرم موفق عمل کند.

اهداف پژوهش

الف. هدف اصلی

هدف کلی این پژوهش، بررسی نقش ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی و ملی در پیشگیری از تهدید نرم با رویکرد انتظامی است.

ب. اهداف فرعی

۱. بررسی نقش ارزش‌ها در تولید و تغییر هنجار و رفتارهای افراد جامعه؛
۲. بررسی تأثیر تهدید نرم در تغییر ارزش‌ها و هنجارهای جامعه؛
۳. بررسی تأثیر شناخت ارزش‌ها و هنجارهای جامعه در مقابله با تهدید نرم؛
۴. بررسی تأثیر تکیه بر ارزش‌ها و هنجارهای ملی و نقش نیروی انتظامی در مقابله با تهدید نرم.

پیشینه پژوهش

پژوهشی با موضوع فوق تا به حال در ایران انجام نشده، اما در حوزه موضوعی مرتبط، پژوهش‌هایی انجام گرفته است.

۱. پژوهش‌های انجام‌شده در ایران

تحلیل و بررسی جنگ نرم و روش‌های مقابله با آن در ایران: این پژوهش را فردین محمدی (۱۳۹۱) انجام داده و در پایان به این نتیجه رسیده که تنها راه مقابله با تهدید نرم اقداماتی است که به صورت نرم انجام گیرد. در این پژوهش به نقش ارزش‌ها و هنجارها به عنوان اقدامات نرم اشاره شده است.

امنیت اجتماعی و هویت: این پژوهش را سرتیپ پاسدار دکتر اسماعیل احمدی مقدم (۱۳۸۹) انجام داده است. نویسنده در این تحقیق با بحث‌های نظری مفصل و تبیین مؤلفه‌های تأثیرگذار در امنیت اجتماعی به این نتیجه رسیده است که هنجارهای اصیل ایرانی و اسلامی نقش بسزایی در مقابله با تهدیدهای فراروی جمهوری اسلامی ایران دارند.

تعریف و طراحی لایه‌های دفاعی پیش‌گیرنده در برابر تهدیدهای نرم امنیت عمومی: این پژوهش را دکتر بابائیان (۱۳۹۲) روی ۶۶۲ نفر از مردم شهر تهران انجام داده و در پایان به این نتیجه رسیده است که پلیس باید با هوشمندی در مقابل تهدید نرم از ابزار نرم استفاده کند. در این زمینه وجود ارزش‌ها و هنجارها به عنوان ابزار نرم می‌تواند کمک مؤثری برای سیستم پلیس باشد.

سرمایه اجتماعی حلقه ارتباطی قدرت نرم، امنیت نرم، تهدید نرم: در این پژوهش به قلم فرزاد جهان‌بین و اعظم امامی (۱۳۹۳)، پس از پرداختن به مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی این نتیجه به دست آمده است که سرمایه اجتماعی که متشکل از ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی است، می‌تواند در مقابله با تهدید نرم مؤثر واقع شود.

بررسی ساختار ارزشی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس: این تحقیق در مقطع کارشناسی ارشد و با توجه به نظریه ساختار ارزشی شوارتز و مقیاس بررسی ارزش‌های وی با استفاده از نمونه‌ای متشکل از ۱۸۶ نفر از دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس انجام شده است. اهداف تحقیق عبارت‌اند از: شناخت اولویت‌ها، ساختار و سلسله مراتب ارزشی حاکم بر جامعه مورد مطالعه و فهم عوامل مؤثر در شکل‌گیری اولویت‌ها و ساختار ارزشی دانشجویان.

نتایج نشان داده است که اولویت‌های ارزشی ده‌گانه دانشجویان به ترتیب عبارت‌اند از: خیرخواهی (نوع‌پرستی)، جهان‌گرایی، امنیت، استقلال، موفقیت، همنوایی، قدرت‌گرایی و برانگیختگی. چهار نوع کلی و فرانظمی حاکم بر سلسله مراتب ارزشی دانشجویان، به ترتیب شامل توجه به ماورای خود، محافظه‌کاری، پیشبرد اهداف شخصی و تمایل به تغییر بوده است. نتایج همچنین بیانگر حالت ارزشی شبه‌آنومیک میان مردان و حالت منفعلانه میان زنان بوده است (فرامرزی، ۱۳۷۹).

۲. پژوهش‌های انجام‌شده در خارج از ایران

جوزف نای (۱۹۹۰) در تحقیقی در دانشگاه هاروارد که در کتابی به نام تغییر ماهیت قدرت آمریکایی به چاپ رسید، به این نتیجه رسید که ایالات متحده آمریکا برای ایجاد تغییر در کشورها به جای به‌کارگیری قدرت سخت یا انجام کودتای نظامی در کشورهای هدف، روی تأثیرگذاری بر نخبگان جامعه متمرکز شود (افتخاری، ۱۳۹۱).

جوزف نای (۲۰۰۴) در تحقیق دیگری با عنوان کاربرد قدرت نرم که بعدها به صورت دستورالعمل و نظریه‌ای برای آمریکا درآمد، نتیجه گرفت که ایجاد تغییرات از طریق به‌کارگیری دیپلماسی عمومی در کنار به‌کارگیری قدرت نرم میان نخبگان جامعه هدف می‌تواند آمریکا را به اهدافش برساند و آمریکا با به‌کارگیری «قدرت هوشمند» می‌تواند در بدنه جامعه هدف نفوذ کند (افتخاری، ۱۳۹۱).

روکیچ (۱۹۷۳) در تحقیق خود دو مجموعه ارزشی را مورد توجه قرار داد که هر یک از آنها از هیجده نوع ارزش تشکیل می‌شد. وی یک دسته از ارزش‌ها را ارزش‌های غایی نامید که مقصود از آنها، غایت‌ها و نهایت‌هایی است که انسان در طول زندگی در پی دستیابی به آنهاست. (منظور از هدف غایی، هستی یا بودن است.) این ارزش‌های غایی عبارت از هدف‌هایی است که انسان در طول زندگی خود آرزوی رسیدن به آنها را در سر می‌پروراند. گروه دیگری که وی آنها را ارزش‌های ابزاری یا وسیله‌ای نام نهاد، شیوه‌های برتر رفتاری یا وسیله‌ای برای رسیدن به هدف‌های نهایی هستند. نتیجه تحقیقاتی که در همین زمینه انجام شد، بیانگر آن است که ارزش‌های مد نظر روکیچ در گروه‌های مختلف، متفاوت است.

در تحقیق شوارتز (۱۹۹۲) ده نوع ارزش فردی شناسایی شده است که هر یک تأثیرات انگیزشی متفاوتی دارند. ارزش‌های شناسایی و بررسی‌شده توسط شوارتز مرتبط با علایق

شخص (به عنوان فرد) شامل قدرت، پیشرفت، لذت، برانگیختگی و خودرهبی هستند. از نظر وی، همه این ارزش‌ها در یک مجموعه قرار می‌گیرند؛ در حالی که ارزش‌های مرتبط با اهداف جمعی شامل خیرخواهی، سنت و هم‌رنگی هستند. این مجموعه از ارزش‌ها، تقریباً مانند یک مجموعه متضاد در برابر مجموعه اول قرار می‌گیرند. ارزش‌هایی نیز وجود دارند که در میان این دو مجموعه قرار گرفته‌اند و کمک به ترکیب علایق پدیدار شده می‌کنند. اینها شامل ارزش‌های جهانی بودن و ایمنی می‌شوند. ارزش‌هایی که در مجموعه ارزش‌های ادواری یازده‌گانه شوارتز مجاور هم قرار گرفته‌اند، تقریباً با هم سازگارند.

با توجه به تحقیقات انجام‌شده در حوزه ارزش‌ها می‌توان نتیجه گرفت برای تأثیر بیشتر ارزش‌ها در پیشگیری از تهدید نرم باید اقداماتی را به قرار زیر انجام بدهیم که مهم‌ترین آنها عبارت‌اند از: ۱. تفکیک آداب از ارزش‌ها؛ ۲. به رسمیت شناختن مطالبات نسل جدید از ارزش‌های اجتماعی؛ ۳. استفاده از زبان و ادبیات مشترک برای بیان ارزش‌ها؛ ۴. انتقال ارزش‌ها به نسل جدید؛ ۵. وفاداری به ارزش‌ها و دعوت با عمل؛ ۶. اصلاح عملکردها و ارتقای کارآمدی نظام (رفیع پور، ۱۳۷۸؛ گل محمدی، ۱۳۸۳).

روش پژوهش

در این مقاله سعی شده است با بررسی دقیق زمینه‌های مختلف تهدید نرم و احصای نقش ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی در آن، راهکارهای لازم برای مقابله با تهدید نرم با رویکرد انتظامی ارائه شود. بدین منظور با روش کتابخانه‌ای مطالب جمع‌آوری و نظریات مختلف در این حوزه احصا و بررسی‌های لازم انجام و در پایان با نتیجه‌گیری منطقی راهکار مناسب ارائه شده است. همچنین مطالعات و تحقیقات انجام‌شده در این زمینه از کتب، مقالات تحقیقی و پایان‌نامه‌ها گردآوری و به عنوان مبانی نظری و علمی تحقیق تدوین شده است. برای به دست آوردن اطلاعات بهتر و مفیدتر از مقاله‌های اینترنتی نیز استفاده شد.

چارچوب مفهومی

تهدید نرم^۱ مجموعه اقداماتی که باعث دگرگونی هویت فرهنگی و الگوهای رفتاری مورد قبول یک نظام سیاسی شود. تهدید نرم نوعی سلطه در ابعاد سه‌گانه حکومت، اقتصاد و فرهنگ

1. Soft Threat

است که از طریق استحاله الگوهای رفتاری در این حوزه‌ها، ایجاد و نمادها و الگوهای نظام سلطه جایگزین آنها می‌شود. با این نگرش، تمامی تحولاتی که موجب شود اهداف و ارزش‌های حیاتی یک نظام سیاسی به خطر افتد، یا باعث ایجاد تغییر و دگرگونی اساسی در عوامل تعیین‌کننده هویت ملی و دینی یک کشور شود، تهدید نرم به شمار می‌آید (امیری، ۱۳۸۹). وقتی بحث از تهدید نرم علیه امنیت یک کشور می‌شود یعنی تهدید علیه منابع غیرملموس قدرت (معنوی) یک کشور مانند سیستم سیاسی، فرهنگ، ایدئولوژی، اعتقادات و دین شکل گرفته است. تهدید حالت بین صلح و جنگ است. تهدید نرم در واقع حرکتی است که اگر عملی شود، موجب دگرگونی هویت، فرهنگ و الگوی رفتاری مورد قبول یک نظام سیاسی می‌شود. تهدید نرم حرکت اولیه است که اگر کامل شود، باعث سلطه کامل بر ابعاد سه‌گانه (غیرمادی) حکومت، اقتصاد و فرهنگ می‌شود. استحاله و دگرگونی زیرساخت‌های فکری، باورها، الگوی رفتاری در حوزه سیاسی، اقتصادی و فرهنگی را در نهایت به ارمغان می‌آورد (نائینی، ۱۳۸۹). در کل می‌توان گفت که تهدید نرم عبارت است از هرگونه اقدام غیرخشونت‌آمیز که ارزش‌ها و هنجارها را مورد هجوم قرار می‌دهد و در حد نهایی موجب تغییر در الگوهای رفتاری و خلق الگوهای جدید می‌شود که با الگوهای رفتارهای نظام حاکم تعارض داشته باشد.

ارزش: واژه ارزش در زبان فارسی اسم مصدر ارزیدن و دارای معانی زیر است: قدر، مرتبه، استحقاق، لیاقت، شایستگی، زیندگی، برازندگی، قابلیت. در زبان انگلیسی معادل Valeur به معنی رتبه، ارزش، قدر، گرمای داشتن، اهمیت دادن و در زبان فرانسه برابر valeur به معنی قیمت، قدر مقدار و ارز است.

یکی از مهم‌ترین پدیده‌هایی که ذهن کاوشگران علوم انسانی را به خود جلب می‌کند، ارزش‌هاست. هارولد تی. توس (۱۹۵۹) می‌گوید: مسئله ارزش‌ها یکی از مهم‌ترین سؤال‌های عصر ماست و شاید بتوان گفت که مهم‌ترین سؤال این عصر است، زیرا هنوز یکی از پیچیده‌ترین مسائلی است که با آن مواجه هستیم (محسنیان راد، ۱۳۷۵).

ارزش از نظر معنا بسیار غنی و از این رو بسیار پیچیده است و به دشواری می‌توان آن را تعریف کرد. سی بوگل (۱۹۷۰) نیز در مورد ارزش چنین نظری دارد و می‌نویسد: ارزش به عنوان یک بیان عمومی، حالتی غیرقابل تعریف دارد. ادگار برایتمن می‌گوید: برخی از دانشمندان معتقدند که ارزش غیرقابل تعریف است، زیرا خوبی، زیبایی و عشق تجربیات آنی و مستقیم هستند. خوب یک خیال و تصور ساده است (محسنیان راد، ۱۳۷۵).

در فرهنگ فلسفی لالاند چهار معنی متفاوت از ارزش ارائه شده که یکی از معانی بدین صورت است که بازگوکننده آن چیزی است که فرد یا گروهی به آن تمایل و علاقه‌مندی دارد. مفهوم دیگر آن چیزی را شامل می‌شود که کم و بیش میان عده‌ای مورد توجه و احترام است. سومین مفهوم وقتی است که فرد یا گروهی در رسیدن به هدف خود ارضا می‌شود. بالاخره مفهوم دیگر ارزش متکی به جنبه اقتصادی است (محسنی، ۱۳۶۵).

ارزش میزان اهمیت منتسب به یک شیء یا فعالیت است (انتظاری، ۱۳۷۹). بروس کوئن، نویسنده کتاب درآمدی بر جامعه‌شناسی می‌گوید: ارزش‌ها احساسات ریشه‌داری هستند که اعضای یک جامعه در آنها سهیم‌اند و همین احساسات غالباً اعمال و رفتارهای اعضای جامعه را تعیین می‌کند (کوهن، ۱۳۷۰).

ارزش دلالت دارد بر جهت‌گیری‌های انتخابی از قبیل علایق، امیال، دلبستگی‌ها، برتری‌ها، وظایف، تعهدات اخلاقی، آرزوها، خواسته‌ها، نیازها، نفرت‌ها، بیزاری‌ها، کشش‌ها و جذبه‌ها و بسیاری از سوگیری‌های انتخابی (محسنیان راد، ۱۳۷۵).

به نظر یانگ (۱۹۴۹)، ارزش عبارت است از ترکیبی از ایده‌ها و نگرش‌ها که طیف‌هایی را برای رجحان غرض‌ها و اعمالی که برای دستیابی به اهداف مد نظر لازم است، در اختیار ما قرار می‌دهد. همچنین ظرفیت‌های تمایل و آرزوهای انسان که میان همه اشیاء، ایده‌ها و تجربیات و محتواها توزیع شده است، ارزش نام دارد.

به نظر لاپییر (۱۹۶۴) ارزش عبارت است از مفاهیمی که مطلوب و نامطلوب است. به نظر پارسونز (۱۹۵۱)، ارزش عنصری است از یک سیستم نهادین و دربرگیرنده معیار و ملاکی برای گزینش استاندارد از جهت‌گیری‌های باز و بی‌پهنه نسبت به موفقیت‌هاست. ارزش آن چیزهایی است که افراد به صورت الزام، عبادت، لذت و... به آن تمایل دارند و می‌خواهند. چیزی ارزش است که مردم برای ابقا یا افزایش آن کوشش کنند.

به نظر هورتون (۱۹۸۴)، ارزش عبارت است از ایده‌هایی درباره اینکه آیا تجربیات مهم است یا غیرمهم یا اینکه آداب و رسوم و حتی فکرها و کنش‌ها صحیح است یا غلط. در یک دید وسیع، هر چیز خوب یا بد یک ارزش است.

گی روشه معتقد است ارزش شیوه‌ای از بودن یا عمل است که یک شخص یا یک جمع آنها را به عنوان آرمان می‌شناسند و افراد یا رفتارهایی را که بدان نسبت داده می‌شود، مطلوب و مشخص می‌سازد (روش، ۱۳۷۹).

در اصطلاح جامعه‌شناسی ارزش اجتماعی^۱ عبارت از چیزی است که موضوع پذیرش همگان است. آگ برن^۲ و نیم کف^۳ می‌گویند: ارزش اجتماعی واقعه یا امری است که مورد اعتنای جامعه قرار دارد. ارزش اجتماعی، انگیزه گرایش‌های اجتماعی می‌شود و گرایش‌های اجتماعی تمایلاتی کلی هستند که در فرد به وجود می‌آیند و ادراکات، عواطف و افعال او را در جهت‌های معینی به جریان می‌اندازند.

هنجار: مفهومی است که به هر قاعده‌ای اطلاق می‌شود که رعایت آن در زندگی اجتماعی برای فرد ضروری است. هنجار از مفاهیم اساسی جامعه‌شناسی محسوب می‌شود و از مباحث اصلی آن به شمار می‌رود. به عبارتی هر نوع ضابطه رفتاری است که از نظر اجتماعی متضمن ارزشی مثبت است. (هنجارهای اجتماعی، رفتارهای معینی هستند که بر اساس ارزش‌های اجتماعی قرار دارند و با رعایت کردن آنها جامعه انتظام پیدا می‌کند) (نیک گهر، ۱۳۶۹: ۱۶۷). هنجارها تعیین می‌کنند که مردم چگونه در شرایط معین در یک جامعه خاص باید رفتار کنند. افراد آنچنان سریع و آسان با هنجارها انطباق می‌یابند که اصلاً از وجود آنها آگاه نمی‌شوند. در واقع افراد در جامعه بیشتر متوجه انحراف از هنجارها می‌شوند تا انطباق با آنها. انتظارات متقابل در گروه متکی به وجود هنجارها و ارزش‌هاست (توسلی، ۱۳۸۷).

هنجار، رفتار، قاعده، معیار یا میزانی است که با آن رفتار اجتماعی افراد در جامعه سنجیده می‌شود. هر رفتاری که با آن تطبیق کند، رفتاری است بهنجار و اگر نسبت به آن انحراف داشته باشد، نابهنجار تلقی می‌شود (نیک گهر، ۱۳۶۹).

بروس کوئن در کتاب درآمدی بر جامعه‌شناسی، هنجار را چنین تعریف می‌کند: یک هنجار به معیار تثبیت‌شده‌ای از آنچه که باید در یک فرهنگ خاص وجود داشته باشد اطلاق می‌شود (کوئن، ۱۳۷۱). لالاند^۴ با دیدی فلسفی در تعریف هنجارها گفته است: نوع ملموس یا فرمول مجرد آنچه باید باشد در هر زمینه که قضاوت ارزشی در آن راه یابد. از این دو معناهای آرمان، قاعده، هدف و مدل بر حسب موارد از آن بر می‌آید (بیرو، ۱۳۷۰).

بعضی از جامعه‌شناسان هنجار را در یک جمله و حتی در یک عبارت تعریف کرده‌اند: هنجارها عبارت از احکامی هستند که به عنوان ضوابط مشترک عمل اجتماعی به خدمت گرفته می‌شوند. دستورالعمل‌های ریز بایدها و نبایدها، الگوهای رایج رفتاری، شرایط استاندارد، از این قماش هستند (کرامبی و همکاران، ۱۳۷۰).

- 1 . Scial Norms
- 2 . Ogbrn
- 3 . Nim Koff
- 4 . Laland

هنجارهای اجتماعی شیوه‌های رفتاری معینی است که در گروه یا جامعه متداول است و فرد در جریان زندگی خود آنها را می‌آموزد و به کار می‌بندد (جامعه‌پذیری) و انتظار دارد که سایر افراد گروه یا جامعه آن را انجام دهند و اگر فردی هنجار جامعه یا گروه را رعایت نکند، مورد سرزنش و حتی مجازات قرار می‌گیرد. هنجارها از راه جذب ذهنی و جامعه‌پذیری اخذ و جذب می‌شوند (کرامبی، ۱۳۷۰).

هنجار مفهومی است که به هر قاعده‌ای اطلاق می‌شود که رعایت آن در زندگی اجتماعی برای فرد ضروری است. هنجار از مفاهیم اساسی جامعه‌شناسی و از مباحث اصلی آن به شمار می‌رود. به عبارتی هر نوع ضابطه رفتاری است که از نظر اجتماعی متضمن ارزشی مثبت است. هنجارهای اجتماعی، رفتارهای معینی هستند که بر اساس ارزش‌های اجتماعی قرار دارند و با رعایت کردن آنها جامعه انتظام پیدا می‌کند (نیک‌گهر، ۱۳۶۹).

ژان کازنوا^۱ می‌نویسد: عقاید، هنجارها، شناسایی‌ها، فنون و اشیای مادی که افکار و گرایش‌ها پیرامون آن شکل گرفته و به تجربه رسیده‌اند، ارزش‌های اجتماعی یک گروه را تشکیل می‌دهند.

پیشگیری: واژه پیشگیری در مفهوم متداول آن در معانی پیش‌دستی، پیشی گرفتن و به جلوی چیزی شتافتن و همچنین آگاه کردن، از چیزی خبر دادن و هشدار دادن است. در زمینه پیشگیری از تهدید نرم نیز می‌توان در دو مفهوم مضیق و موسع پیشگیری را تعریف کرد. در مفهوم موسع، انجام هر اقدامی علیه تهدید نرم که آثار آن را کاهش دهد، پیشگیری محسوب می‌شود و در مفهوم مضیق، پیشگیری از تهدید نرم به مجموعه وسایل و ابزارهایی اطلاق می‌شود که جامعه برای مهار بهتر تهدیدهای نرم از طریق حذف یا محدود کردن عوامل تهدیدزا یا اعمال مدیریت مناسب نسبت به عوامل محیط فیزیکی و محیط اجتماعی موجود فرصت‌های تهدید مورد استفاده قرار می‌دهد که ناظر بر اقدامات غیرقهرآمیز و سخت است.

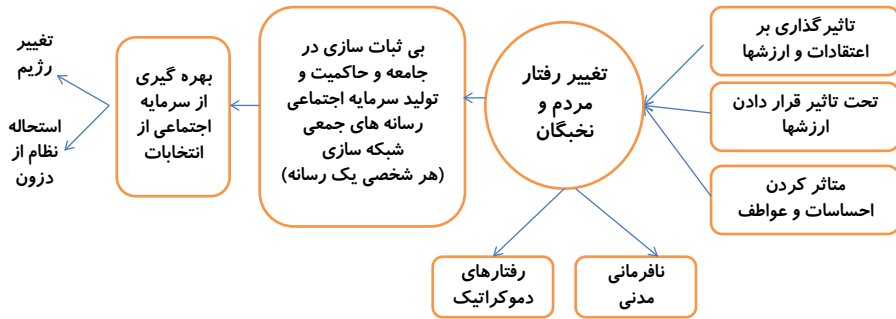
تغییر ارزش‌ها و هنجارها

هدف از تهدید نرم، تأثیرگذاری بر انتخاب‌ها، کنترل فرایند تصمیم‌گیری و شیوه اطلاع‌رسانی و تغییر در نظام ارزش‌هاست که موجب استیلای سیاسی، فرهنگی و اقتصادی آنها می‌شود. بدین ترتیب «مهاجم فرهنگی» سعی می‌کند با استفاده از برتری اقتصادی، سیاسی، نظامی، اجتماعی و فناوری، به مبانی اندیشه و رفتار یک ملت هجوم آورد و با تغییر الگوهای رفتاری

1 . Jean Cazneuve

حریف و تضعیف، تحریف و احیاناً نفی و طرد آنها، زمینه حاکمیت اندیشه، ارزش‌ها و رفتارهای مطلوب خویش را فراهم آورد.

فرآیند شکل‌گیری تهدید نرم منجر به جنگ نرم

روند کنونی جامعه، هر فرد متدین و دلسوز به اسلام و انقلاب را ناراحت می‌کند. واقعاً چرا معیارها و ارزش‌های اخلاقی بین جوانان و نوجوانان رو به انحطاط است؟! بررسی کامل و همه‌جانبه این موضوع فرصت دیگری می‌طلبد. آنچه در این مجال می‌توان بیان کرد اصول کلی و محورهای عمده بحث است. نگاهی گذرا به روند تغییر و تحولاتی که در جامعه رخ می‌دهد حکایت از این دارد که همواره حفظ و نگهداری یک پدیده از ایجاد آن مشکل‌تر است. انقلاب‌ها و خیزش‌های مردمی از این قاعده مستثنی نیستند. در جهان معاصر که در آن تحولات، سریع به وقوع می‌پیوندد و شبکه‌های گسترده‌ای بین جوامع وجود دارد، تعامل و برخورد بین فرهنگ‌ها و نظام‌های ارزشی آنها با یکدیگر، ارزش‌ها و هویت‌های جوامع را به چالش کشانده است. تضعیف باورها و ارزش‌های اخلاقی در جامعه و گرایش جوانان و نوجوانان به فرهنگ غربی، همه ناشی از وجود نظام‌های ارزشی متعدد در جامعه است و این ارزش‌ها به نوعی از سوی افرادی دیکته می‌شود که هدف‌شان عملی کردن تهدیدهای نرم است؛ زیرا ارزش‌ها و هنجارهای اصیل راه را برای تهدید نرم می‌بندند و به همین دلیل نیاز به ارزش‌ها و هنجارهای متعدد و متنوع و جذاب است که از طریق گردانندگان تهدید نرم تولید می‌شود.

قدرت نرم

تحلیل قدرت^۱ به نیرو (ابزار و امکانات) بدون توجه به استعداد و توانایی فکری، ایدئولوژی مترقی، پای‌بندی به اصول انسانی و دیپلماسی قدرتمند، نمیتواند به موضوع مناسب و پایدار تبدیل شود (ایزدی، ۱۳۸۷). به عبارت دیگر قدرت سخت برای رسیدن به اهداف خویش

1 . Power

نیازمند یک عامل پشتیبان و تکمیلی است و آن قدرت نرم^۱ است که تهدید نرم از این قدرت ناشی می‌شود و برای مقابله با تهدید نرم نیز وجود قدرت نرم ضروری است.

نوشته‌های لائوتسه مشتمل بر توصیه‌های سیاسی به رهبران و خرد عملی برای مردم عادی بود. وی در نوشته‌های خود ارزش‌های زنانه را تبلیغ می‌کرد و روی ویژگی‌های منفعل، استوار و ساکن و خاموش طبیعت تأکید داشت، که با ویژگی‌های فعال و پرنرژی در تضاد بودند. او همچنین از «داشتن بدون تعلق» دفاع می‌کرد و معتقد بود در اندیشه تائو تنها ویژگی مفید ضعف است. از نظر او، هرچه شخص پرتلاش‌تر باشد، با مقاومت بیشتری روبه‌رو می‌شود و برعکس، هرچه با طبیعت هماهنگی بیشتری داشته باشد، نتیجه بهتر و بیشتری می‌گیرد. از منظر کلی افتادگی بالاترین ارزش‌هاست (بولتز، ۱۹۹۳).

اگرچه مفهوم قدرت نرم را میتوان در آثار هانس جی. مورگنتا، کلوس کنور^۲ و رای کلاین^۳ ردیابی کرد (گیل و هانگ، ۲۰۰۶)، اما این مفهوم نخستین بار توسط جوزف نای^۴ در اوایل دهه ۱۹۹۰ در ادبیات سیاسی باب شد و در دو دهه اخیر این مفهوم جای خود را در میان ادبیات مهم و اساسی روابط بین‌الملل پیدا کرده است. وی کتاب قدرت نرم را با عبارتی تأمل‌برانگیز آغاز میکند: بیش از چهار قرن پیش، نیکولو ماکیاولی به شاهزادگان ایتالیایی این‌گونه گفت: «اینکه مردم از شما بترسند، مهم‌تر است از اینکه شما را دوست داشته باشند». اما در دنیای امروز بهتر است که به هر دو مورد توجه کنیم. غلبه یافتن بر قلب‌ها و افکار همواره مهم بوده، اما اهمیت آن در عصر اطلاعات دو چندان شده است (نای، ۱۳۸۷). وی این مفهوم را نخستین بار این‌گونه تعریف می‌کند: «قدرت نرم توانایی کسب چیزی است که می‌خواهیم از طریق جذب به جای اجبار عمل نماییم» (مرادی، ۱۳۸۹). به عبارت دیگر، این شیوه قدرت بر پایه اقناع دیگران برای پیروی یا موافقت با هنجارها و نهادهایی است که رفتار خواسته‌شده را تولید می‌کنند.

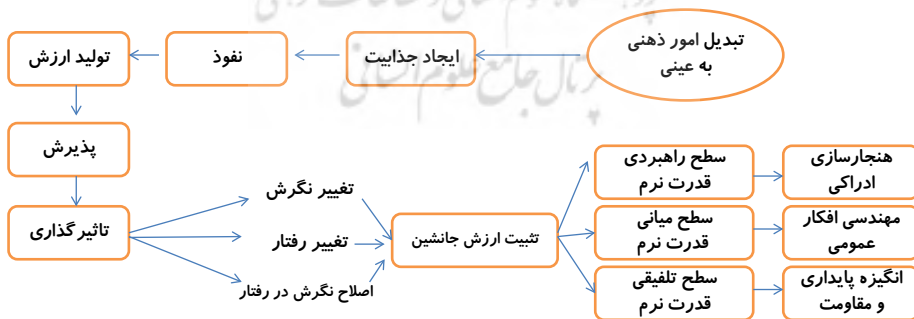
این قدرت معمولاً در مقابل قدرت نظامی و به عبارتی قدرت سخت و خشن به کار می‌رود. بارزترین نمونه قدرت نرم در سطح خرد، تصویری است که ماکس وبر^۵ جامعه‌شناس شهیر آلمانی، از نفوذ و اقتدار بلامنازع شخصیت‌های بزرگ و چهره‌های متنفذ به دست داده است (تولایی، ۱۳۸۷). اگر یک رهبر بتواند ارزش‌هایی را تولید کند که دیگران خود مایل به پیروی از آنها باشند، اداره کردن آن گروه، هزینه‌های کمتری خواهد داشت.

- 1 . Soft Power
- 2 . Klaus Knour
- 3 . Ruy Klein
- 4 . Joseph Nye
- 5 . Max Weber

اساس قدرت نرم در ارزش‌ها، هنجارها، فرهنگ، نحوه رفتار با هر کشور در سطح ملی، منطقه‌ای یا بین‌المللی و ایجاد حس مشروعیت برای اهداف بین‌المللی یک کشور نهاده شده است. در قدرت نرم، فعالان فرهنگی^۱ می‌توانند بر سایر دولت‌ها به صورت فرامرزی اثر بگذارند. این تأثیر برخلاف قدرت سخت، فقط مبتنی بر اقدام‌های دولتی و حکومتی نیست، بلکه شامل سازمان‌های مردم‌نهاد و گروه‌ها و جنبش‌های استقلال‌طلب، آزادی‌بخش و... نیز می‌شود (کلی، ۲۰۰۲).

نای که نفوذ «غیر اجباری» را به صورت قدرت نرم مفهوم‌سازی کرد و عرصه بین‌الملل بعد از جنگ سرد را عرصه نشو و نماي آن دانست (نای، ۱۹۹۰)، اعتقاد دارد این نوع از قدرت دارای ماهیتی اجتماعی شده است؛ بنابراین بدون توجه به مؤلفه‌های محیطی اصولاً نمی‌توان آن را درک و معنا کرد. تصریح جوزف نای بر اینکه قدرت نرم شبکه به هم‌تنیده در روابط و مناسبات اجتماعی معنا می‌شود، دلالت بر همین ویژگی دارد. به زعم وی، آنچه از ناحیه جذابیت و میل بازیگر پدید می‌آید و منشأ رفتار قرار می‌گیرد، گونه‌ای از قدرت به شمار می‌آید که مؤثرتر و مستمرتر از قدرت سخت است. با این معنا حتی نمی‌توان واژه نفوذ را واژه‌ای کامل برای انتقال معنای اجتماعی قدرت نرم تلقی کرد (افتخاری و همکاران، ۱۳۸۷)؛ زیرا نفوذ می‌تواند از طریق قدرت سخت (تهدید یا پاداش) نیز ایجاد شود. قدرت نرم اغلب سبب مشارکت توأم با رضایت می‌شود. در یک کلام، قدرت نرم منابع و دارایی‌هایی است که تولید جذابیت می‌کنند. از ویژگی‌های قدرت نرم می‌توان به تعدد و تنوع بازیگران، نبرد غیرمستقیم، فرهنگ‌محوری، قابلیت روزآمد شدن، افکار عمومی در اختیار، وابستگی، توان جذب و تأمین اولویت‌ها اشاره کرد.

مکانیسم رسیدن به قدرت نرم

1 . Cultural Activists
 2 . Non -compulsory

با توجه به مطالب بیان‌شده درباره قدرت نرم، به منابع، اهداف، شاخص‌ها، مؤلفه‌ها و مصادیق آن به طور خلاصه در جدول ۲ اشاره شده است.

جدول ۳- قدرت نرم

قدرت نرم			
منابع کاربردی (نای، ۲۰۰۴: ۹ و ۱۱)	اهداف (الیاسی، ۱۳۸۹: ۵۰)	شاخص‌ها و مؤلفه‌ها (وات، ۲۰۰۵: ۱۱۸)	مصادیق راهبردی قدرت نرم در ایران
ارزش‌های فرهنگی بازیگر یا بازیگران	تغییر ایدئولوژی حاکم	همراه‌سازی نهادهای بین‌المللی با عملکردهای تهاجمی	جمعیت
فرهنگ	کاهش مشارکت سیاسی مردم با القای ناکارآمدی حکومت	منفعت‌طلبی	قربانیت مذهبی ایران با سایر کشورها
دیپلماسی عمومی	تغییر هویت دینی و ملی شهروندان با تخریب پیشینه تاریخی آنان	نفی قواعد سلطه	زبان فارسی
خط‌مشی‌های سیاستمداران و نهادها	دست‌کاری افکار عمومی برای خواسته‌های خود و علیه نظام حاکم	سرمایه اجتماعی	تبادل سفیر ایران با سیزده کشور خاورمیانه‌ای
سیاست خارجی	تغییر انسجام سیاسی حاکم		انگیزه تلاش و تقاضا برای رسیدن به اخلاق، معنویت، عدالت و آزادی
میزانی است که این درون‌دادها می‌توانند سایر بازیگران را جلب و دفع کنند.	تغییر ارزش‌های جامعه و ایجاد استحاله فرهنگی	آیین‌ها و رسم و رسومات باستانی	
	ایجاد فرهنگ جدید و تغییر الگوی سیاسی حاکم	وجود هنرها و صنایع دستی ناب ایرانی	
	تشدید و تقویت واقع‌گرایی قومی (الیاسی، ۱۳۸۹: ۵۰)	وجود یک رابطه مبتنی بر اعتماد متقابل میان دولت و مردم	
	۱. تغییر ایدئولوژی حاکم	ظرفیت گسترده همکاری‌های علمی- فرهنگی با کشورهای منطقه	
	۲. کاهش مشارکت سیاسی مردم با القای ناکارآمدی حکومت	حضور بیش از یک میلیون و دویست هزار مهاجر ایرانی در کشورهای خاورمیانه و دویست هزار مهاجر عراقی در ایران	

عوامل شکل‌گیری تهدید نرم

۱. با وقوع انقلاب اسلامی در ایران، یکی از ستون‌های حافظ منافع آمریکا در منطقه فرو ریخت و اقدامات نظامی، تروریستی و تحریم‌های اقتصادی نتوانست انقلاب را در مقابل آمریکا به زانو درآورد.
۲. در دهه ۱۹۹۰، با فروپاشی شوروی، آمریکا به دنبال تک‌قطبی کردن جهان و تثبیت هژمونی خویش با بهره‌گیری از همه ظرفیت‌های سخت و نرم خود شد.
۳. آمریکا در مسیر حرکت سرمستانه، با مانع جمهوری اسلامی ایران برخورد کرد و در شکل‌گیری هژمونی با چالش جدی مواجه شد.
۴. در فرایند تحقق اهداف انقلاب اسلامی، جمهوری اسلامی ایران از ارکان قدرت لازم برای ایستادگی در مقابل آمریکا برخوردار شده بود.
۵. آمریکا برای مهار قدرت جمهوری اسلامی از راهبرد تهدید نرم استفاده می‌کند؛ بنابراین تهدید نرم آمریکا در حقیقت یک اقدام پدافندی در مقابل انقلاب اسلامی است. برای اینکه دشمنان نظام بتوانند تهدیدهای خود را عملی کنند نیازمند تغییر ارزش‌ها و هنجارهای جامعه هستند؛ از این رو بر کسی پوشیده نیست که حفظ ارزش‌ها و هنجارهای ملی و اسلامی و تقویت آن می‌تواند روند این تهدیدها را کند یا از بین ببرد، حتی می‌تواند روند تهدیدها را معکوس کند.

عرصه‌ها و ابعاد تهدید نرم

عرصه‌های تهدید نرم فرهنگی، سیاسی و اجتماعی است. تهدیدهای فرهنگی که از آن به تهاجم فرهنگی یا تهدید نرم یاد می‌شود، به دنبال ایجاد انواع بحران‌های فرهنگی-سیاسی در جامعه برای دستیابی به اهداف و اغراض سیاسی است. هدف اصلی از این نوع تهدید، حذف باورمندی جامعه، سلب اراده و روحیه مقاومت و در مجموع استحاله فرهنگی-سیاسی است. در این نوع تهدید تلاش می‌شود ملتی دارای آرمان به ملت بی‌آرمان تبدیل شود و آن هم به دست خود، الگوهای رفتاری خود را در عرصه‌های فرهنگی، سیاسی و اقتصادی به چالش کشاند. امروز تهدید نرم، مؤثرترین، کارآمدترین و کم‌هزینه‌ترین و در عین حال خطرناک‌ترین و پیچیده‌ترین نوع تهدید علیه امنیت ملی یک کشور است؛ چون می‌توان با کمترین هزینه

با حذف لشکرکشی و از بین بردن مقاومت‌های فیزیکی به هدف رسید؛ زیرا با عواطف، احساسات، فکر، اندیشه، باور، ارزش‌ها، هنجارها و آرمان‌های یک ملت و نظام سیاسی ارتباط دارد. ابعاد این جنگ و تهدید، گسترده‌تر و مخرب‌تر است زیرا دین، فکر و آرمان ملت‌ها را آماج تهاجم خود قرار می‌دهد (نائینی، ۱۳۸۶).

فروپاشی روانی یک ملت می‌تواند مقدمه‌ای برای فروپاشی سیاسی-امنیتی و ساختاری آن باشد. جوزف نای قدرت نرم را شیوه غیرمستقیم رسیدن به نتایج مطلوب، بدون تهدید یا پاداش ملموس می‌داند. بر این پایه یک کشور می‌تواند به مقاصد مد نظر خود در سیاست جهانی نایل آید، چون کشورهای دیگر، ارزش‌های آن را می‌پذیرند، از آن تبعیت می‌کنند و تحت تأثیر پیشرفت و آزاداندیشی آن قرار می‌گیرند. بنابراین قدرت نرم، توانایی کسب آنچه می‌خواهید، از طریق جذب کردن نه از طریق اجبار یا پاداش است. این شیوه غیرمستقیم رسیدن به نتایج مطلوب چهره دوم قدرت است (جوزف نای، ۲۰۰۴). اگر تهدید نرم را در راستای تهدیدهای فرهنگی-سیاسی در نظر بگیریم، ابعاد آن عبارت‌اند از:

۱. تهدید نرم در عرصه فرهنگ؛

۲. تهدید نرم در عرصه‌های سیاسی.

آثار و عوامل منفی تهدید نرم

الف) فکری و رفتاری: ناآگاهی و عدم شناخت نسبت به دوست و دشمن، پیروی کورکورانه از الگوهای فرهنگ مهاجم و غرب و استفاده ناصحیح از برنامه‌های مخرب رسانه‌های بیگانه، تأثیرپذیری از برنامه‌های مبتذل، سست شدن بنیادهای اخلاقی و باورهای دینی و احساس بی‌اعتنایی، استحاله و از دست دادن هویت؛

ب) محیطی و اجتماعی: کم‌رنگ شدن دگرگونی ارزش‌ها، شکاف بین نسل‌ها و کاهش ارزش خانواده، روی آوردن به اسراف و تجمل، گسترش فساد و فحشا و لابلالی‌گری، گسترش اعتیاد و مواد مخدر، فعال شدن گروه‌های فساد، افزایش بحران و ناامنی در جامعه؛

ج) ساختاری و حکومتی: حاکم شدن روحیه سازش، دنیاگرایی و تساهل در مسئولان، تصویب قوانین غیراسلامی، وابستگی سیاسی، اقتصادی و فرهنگی، کاهش انسجام ملی و ایجاد تفرقه بین مردم و مسئولان، ناکارآمد جلوه دادن اسلام و حکومت اسلامی در اداره جامعه، فراهم شدن زمینه تسلط کفار؛

د) جهانی و بین‌المللی: تحریف و تخریب چهره اسلام و ایران و جهان، ترویج فساد و ابتدال در کشورهای اسلامی، ایجاد شکاف بین کشورهای اسلامی و رشد فرقه‌گرایی، نابودی هویت ملی جوامع بشری و از بین بردن روح مقاومت، تشدید بحران‌های اخلاقی و دینی در جهان، افزایش استیلا و سلطه استکبار بر کشورها.

بسترهای اجتماعی تهدید نرم

۱. ثروت‌گرایی و مال‌پرستی؛
۲. دین‌داری غیرعالمانه؛
۳. شبهه‌افکنی‌های بی‌اساس؛
۴. روابط ناسالم اداری و حکومتی؛
۵. روابط ناسالم اقتصادی؛
۶. دور کردن مردم از حقایق؛
۷. پیروی از حاکمان و بزرگان متکبر؛
۸. تفرقه؛
۹. سازمان‌های مردم‌نهاد (NGOها)؛
۱۰. انحرافات و گرایش‌های افراد جامعه؛
۱۱. انحرافات در باورهای دینی و ارزش‌ها و هنجارها؛
۱۲. تغییر سبک زندگی؛
۱۳. نیروی انتظامی با دیدگاه نظامی: برخوردهای سخت و خشن نیروی انتظامی و اجرای برنامه‌هایی که باعث بدبینی مردم نسبت به نیروی انتظامی می‌شود زمینه را برای عملی کردن تهدید نرم فراهم می‌کند و از طرفی باعث می‌شود نیروی انتظامی در برخورد و مقابله با تهدید نرم موفقیتی به دست نیاورد.

تهدید نرم در بیان مقام معظم رهبری

اهداف جنگ نرم دشمن: «در جنگ روانی و آنچه امروز به آن جنگ نرم گفته می‌شود، دشمن سراغ سنگرهای معنوی می‌آید که آنها را منهدم کند. به سراغ ایمان‌ها، معرفت‌ها، عزم‌ها، پایه‌ها و ارکان اساسی یک نظام و یک کشور، دشمن به سراغ اینها می‌آید که اینها را منهدم

بکند و نقاط قوت را در تبلیغات خود به نقاط ضعف تبدیل کند. این کارهایی است که دارند می‌کنند» (۸۸/۷/۲).

چگونگی و چرایی جنگ نرم: «دشمن آن وقتی که در میدان و صحنه عمل نتواند کاری از پیش ببرد، دست به جنگ روانی می‌زند. برای مایوس کردن، ناامید کردن، خالی کردن دل ملت‌ها با جنگ روانی و با تهدید سعی می‌کنند ملت‌های مقابل‌شان میدان را خالی کنند. این معنایش این است که در میدان عملی، قدرت مقاومت در مقابل این ملت را نداشته‌اند» (۸۸/۳/۱۴).

ضرورت شناخت قواعد مقابله با جنگ نرم: «در مقابله با جنگ نرم بیش از هر چیز باید قواعد مقابله را شناخت. قواعد مقابله نرم با قواعد مقابله سخت تفاوت دارد. مختصات مبارزه هم تفاوت دارد. در مواجهه نرم لزوماً دشمن در طرف مقابل دشمن نایستاده، ممکن است یک عنصر فریب‌خورده در طرف مقابل باشد. بین یک عنصر فریب‌خورده و دشمن تفاوت وجود دارد. از حیث نوع مقابله باید راهکارهای نرم را مورد توجه قرار داد» (۸۸/۶/۱۴).

نگاه خوش‌بینانه به آینده شرط اصلی مقابله با جنگ نرم: «عزیزان من! شرط اصلی فعالیت درست شما در جبهه جنگ نرم، یکی‌اش نگاه خوش‌بینانه و امیدوارانه است. نگاه‌تان خوش‌بینانه باشد... من نگاهم به آینده خوش‌بینانه است. نه از روی توهم، بلکه از روی بصیرت. شما جوانید - مرکز خوش‌بینی - مواظب باشید نگاه‌تان به آینده نگاه بدبینانه نباشد. نگاه امیدوارانه باشد، نه نگاه نومیدانه. اگر نگاه نومیدانه و بدبینانه شد، نگاه (چه فایده‌ای دارد) شد، دنبالش بی‌علمی، به دنبالش بی‌تحریکی، به دنبالش انزواست. مطلقاً دیگر حرکتی وجود نخواهد داشت. همانی است که دشمن می‌خواهد» (۸۸/۶/۴).

راه‌های پیشگیری و مقابله با تهدید نرم
امروزه اهمیت پیشگیری از وقوع جرم و تهدید بیش از هر زمان دیگری احساس می‌شود؛ زیرا غرب با تغییر استراتژی خود از تهدید سخت به نرم و با اشاعه فحشا و بی‌بند و باری در کشور و با گروه هدف به خصوص نوجوانان و جوانان درصدد دستیابی به اهداف شوم خود است. تهدید نرم دشمن با هزینه پایین، سریع‌الاثرو با درگیر شدن بخش‌های وسیعی از جغرافیای انسانی و محیطی و نشانه‌روی مراکز حیات اجتماعی یعنی پیکر و سیستم اجتماعی شامل خانواده، مزوسystem اجتماعی شامل محیط‌های آموزشی، مدارس و دانشگاه‌ها و ماکروسystem اجتماعی شامل محله‌های شهری و روستایی به صورت آرام و با زلزله خاموش همراه است.

آمار رو به تزاید جرایم و چالش‌های فرارو در عرصه پیشگیری از جرم حاصل از تهدید نرم دشمن همچون ضعف تعاملات بین‌بخشی و فرابخشی دستگاه‌ها در عرصه پیشگیری، عدم بهره‌گیری از ظرفیت باورهای دینی (ارزش‌ها و هنجارها) در امر پیشگیری توسط سازمان‌ها و نهادهای مرتبط، ضعف دانش و ادبیات نظری و پشتوانه علمی در عرصه پیشگیری در کانون‌های هدف، عدم مشارکت فعال و مؤثر مردم و طبقات اجتماعی در برنامه‌های پیشگیری از تهدید نرم، پوشش محدود برنامه‌های پیشگیرانه عدم تعمیق، تداوم و استمرار فعالیت‌های پیشگیری در رسانه‌ها، ضعف مداخله مراکز علمی و دانشگاهی به ویژه مداخله نکردن متخصصان علوم اجتماعی برای انجام پژوهش‌های کاربردی بنیادی و توسعه‌ای در عرصه پیشگیری از وقوع جرم موجب عدم موفقیت در مبارزه با تهدید نرم شده است.

با توجه به منابع مختلف در حوزه پیشگیری از تهدید نرم می‌توان اقدامات پیشگیرانه را به طور خلاصه به شرح زیر بیان کرد:

۱. باور به هجوم و تهدید؛
۲. مهندسی اقدامات پیشگیری؛
۳. ایمن‌سازی: در این راستا اقدامات زیر می‌تواند باعث بی‌اثر یا کم‌اثر شدن تهدید نرم دشمن شود: الف) ارتقای سطح آگاهی، شناخت و بصیرت مسئولان و مردم؛ ب) نماز و عبادت به درگاه خداوند؛ ج) استفاده از همه ابزارهای دفاعی نرم؛ د) اشباع نیازهای طبیعی انسان از راه‌های مشروع؛ ه) پیشگیری از نفوذ عوامل تهدید به کشور؛ و) تولید علم و جنبش نرم‌افزاری؛ ز) خودداری از ورود ابزارهایی که عملی شدن تهدید نرم را فراهم می‌کند؛ ح) مقابله با گروه‌های مروج فساد.
۴. عمق‌بخشی به اقدامات مؤثر در مقابله با تهدید نرم؛
۵. امر به معروف و نهی از منکر؛
۶. امنیت اجتماعی و ملی؛
۷. تقویت باورها، اصول اعتقادی، ایمان به خداوند و ولایت‌مداری، احیای عزت نفس و تقویت ارزش‌ها و باورهای دینی و مذهبی در جامعه و درونی کردن ارزش‌های اسلامی؛
۸. ارتقای دانش و بصیرت برای شناسایی ترفندهای تهدید نرم دشمن؛
۹. استفاده از ظرفیت‌ها و نخبگان حوزه مقابله با تهدید نرم؛
۱۰. تبیین نقشه راه منسجم و قابل اجرا برای مهار آینده‌های چندجانبه تهدید نرم؛

۱۱. تشکیل جلسه‌های اندیشه ورزی برای تولید مبانی نظری و مقابله با تهدیدهای موجود؛
  ۱۲. استفاده از شیوه‌های جنگ نرم؛
  ۱۳. طراحی الگوی اسلامی- بومی پیشرفت؛
  ۱۴. به کارگیری هنجارهای خودی در طراحی اقتصادی؛
  ۱۵. بومی کردن شبکه‌های اطلاعاتی؛
  ۱۶. ترویج و تقویت فرهنگ کتابخوانی؛
  ۱۷. توجه ویژه به جوانان در مدیریت مبارزه نرم؛
  ۱۸. رفع آسیب‌ها؛
  ۱۹. تهیه طرح جامع تعلیم و تربیت؛
  ۲۰. تهیه طرح جامع فرهنگی؛
  ۲۱. اقدامات امنیتی و انتظامی دقیق.
- در نگاهی دیگر می‌توان برای مقابله با تهدید نرم چهار مؤلفه اصلی را با زیرمؤلفه‌های آن مطرح کرد که به طور خلاصه به آنها اشاره می‌شود:

مؤلفه‌های مؤثر در پیشگیری از تهدید نرم

جهانی و بین‌المللی	ساختاری و حکومتی	محیطی و اجتماعی	فکری و رفتاری
<ul style="list-style-type: none"> • تحریف و تخریب چهره اسلام و ایران • ترویج فساد و ابتذال در کشورهای اسلامی • ایجاد شکاف بین کشورهای اسلامی و رشد فرقه‌گرایی • نابودی هویت ملی جوامع بشری و از بین بردن مقاومت • تشدید بحران‌های اخلاقی و دینی در جهان • افزایش استیلا و سلطه استکبار 	<ul style="list-style-type: none"> • حاکم شدن روحیه سازش، دنیاگرایی و تساهل در مسئولان • تصویب قوانین غیراسلامی • وابستگی سیاسی، اقتصادی و فرهنگی • کاهش انسجام ملی و ایجاد تفرقه بین مردم و مسئولان • ناکارآمدی جلوه دادن اسلام و حکومت اسلامی در اداره جامعه • فراهم شدن زمینه تسلط کفار 	<ul style="list-style-type: none"> • تحکیم بنیان خانواده و ارزش‌های اجتماعی • ارتباط گیری و تلاش در جهت گفت‌وگو فرهنگی در جامعه • گسترش امر به معروف و نهی از منکر • ظهور تربیت‌شناسی و ارتقای روحیه تحلیل‌گری مردم • تولید علم و نرم‌افزارها • هک‌سازی و ارائه خدمات ارزشی و اثرگذاری فرهنگی • ارائه برنامه‌های متنوع، جذاب و ارزق‌های روحیه نشاط، تلاش و امید به آینده • ایجاد فضای ارزشی و مصروف در جامعه 	<ul style="list-style-type: none"> • برخورداری از علم، معرفت، آگاهی و شناخت دشمن • الگوپذیری و الگوشدن • ساده‌زیستی و رعایت تقوای الهی • داشتن انگیزه، احساس مسئولیت و عمل به وظیفه

یکی از ارگان‌هایی که می‌تواند در روند پیشگیری از تهدید نرم مؤثر و مفید واقع شود، بسیج به منزله نهادی انقلابی در جهت اعتلای فرهنگ انقلابی- اسلامی و حفظ آرمان‌های انقلاب، ارزش‌ها و هنجارهای ملی است. بدین منظور، بسط و گسترش اعتلای فرهنگ چه در

عرصه دینی و مذهبی و چه در حوزه حمایت از ارزش‌های ملی و اسلامی، به عنوان وظیفه آغازین آن برشمرده شده است. پیشگیری از تهدید نرم نیز یکی از وظایف بسیج به شمار می‌آید تا از رهگذر آن بتواند از بروز رویدادهای ناخوشایندی که بر پیکره اجتماع و در مفهومی محدودتر بر پیکره فرهنگ دینی - اسلامی و ارزش‌ها و هنجارهای ملی تأثیر مخربی دارد، جلوگیری کند. نیروی انتظامی نیز با آگاهی از این ظرفیت می‌تواند از آن بهره‌بردار.

عوامل مؤثر و مثبت مقابله با تهدید

مقابله با تهدید نرم به هر شکل که انجام شود، برای کشور و مقابله‌کنندگان سودمندی‌هایی خواهد داشت که به برخی از آنها به طور خلاصه اشاره می‌شود:

۱. فکری و رفتاری: برخوردار از علم، معرفت، آگاهی و شناخت دشمن، الگوپذیری و الگو شدن، ساده‌زیستی و رعایت تقوای الهی و داشتن انگیزه، احساس مسئولیت و عمل به وظیفه؛
۲. محیطی و اجتماعی: تحکیم بنیان خانواده و ارزش‌های اجتماعی، ارتباط‌گیری و تلاش برای گفتمان‌های علمی در جامعه، گسترش امر به معروف و نهی از منکر، تقویت غرب‌شناسی و ارتقای روحیه تحلیلگری مردم، تولید علم و نرم‌افزارهای مقابله با تهدید نرم، الگوسازی و ارائه الگوهای ارزشی و اثرگذار، ارائه برنامه‌های متنوع و جذاب، ارتقای روحیه نشاط، تلاش و امید به آینده و ایجاد فضای ارزشی در جامعه؛
۳. ساختاری و حکومتی: شناخت تهدیدها و آسیب‌ها، مهندسی اقدامات اثرگذار، بیداری مسئولان و نخبگان و بهره‌گیری از فرصت‌ها و ظرفیت‌های موجود، تولید علوم اثرگذار در برخورد با تهدید نرم، عمق‌بخشی به اقدامات ارزشی، بسیج امکانات و افراد برای مقابله با تهدید نرم، ایجاد اشتغال و زدودن فقر اقتصادی و تعمیق انقلاب اسلامی و عمق‌بخشی به عقبه استراتژیک جمهوری اسلامی از طریق انسداد راه‌های نفوذ و رسوخ دشمن؛
۴. جهانی و بین‌المللی: فهم و شناخت نظام بین‌المللی، تقویت اتحاد و انسجام کشورهای اسلامی، تولید نرم‌افزارهای مناسب و ایجاد رسانه فراملی و مشترک اسلامی، صدور انقلاب اسلامی در جهان و گرایش جهانیان به اسلام و ایران، منزوی شدن تفکرات غربی و سیاست‌های استکباری و فراهم شدن زمینه حکومت جهانی حضرت مهدی (عج).

نیروی انتظامی و تهدید نرم

پیدایش سازمان‌های متولی مقابله با تهدیدهای سخت و نرم در جوامع بشری دارای تاریخ و پیشینه‌ای طولانی است. هر جامعه‌ای برای مقابله با تهدیدهای فراروی خود نیازمند محیطی امن است که علاوه بر نقش مستقیم نیروی انتظامی در مقابله با تهدید نرم، یکی از نقش‌های مهم این نهاد مردمی برای ایجاد محیط امن است.

از یک طرف سازمان پلیس با تجهیزات و توانمندی‌هایش و از طرفی نیروی انسانی پلیس که نقش بسزایی در مقابله با تهدید نرم دارد می‌تواند به عنوان سربازان مقابله با تهدید نرم عمل کنند و این امر تحقق نمی‌یابد مگر اینکه هم مدیریت سازمان پلیس و هم نیروی انسانی آن دارای ارزش‌ها و هنجارهای الهی و آسمانی باشند. از طرفی فراهم کردن زمینه‌ای امن و بدون هیچ‌گونه ناامنی می‌تواند سایر سربازان مقابله با تهدید نرم را در انجام رسالت مقابله با تهدیدها به پیروزی برساند.

با طرح ارتقای امنیت اجتماعی که گامی در راستای مقابله هدفمند با تهدید نرم دشمن است و با درک آثار مثبت آن، ضرورت اجرای دقیق و هوشمندانه و نرم آن پیش از پیش احساس می‌شود. این طرح که با هدف احیای ارزش‌های دینی، باورهای اسلامی و رعایت شئونات در جامعه به انجام می‌رسد، می‌تواند با رویکردی نرم در مقابله با تهدید نرم دشمن مؤثر واقع شود. بروز گسترده ناهنجاری‌های اجتماعی و آسیب‌های رفتاری در جامعه بیانگر این مهم است که تهدید نرم دشمن جدی است و هدف آن ارزش‌های دینی ماست. هرچند در این زمینه برخی نهادهای متولی در برنامه‌ریزی‌ها ضعیف عمل کرده‌اند، ولی این مسئله نمی‌تواند دلیلی برای عدم اقدام جدی از سوی نیروی انتظامی باشد. آنچه جامعه از نیروی انتظامی توقع دارد این است که آخرین خاکریز مقابله با تهدیدها باشد و این در صورتی است که تمام نهادها که حدود ۲۸ نهاد هستند، به وظایف خود در این حوزه عمل کنند.

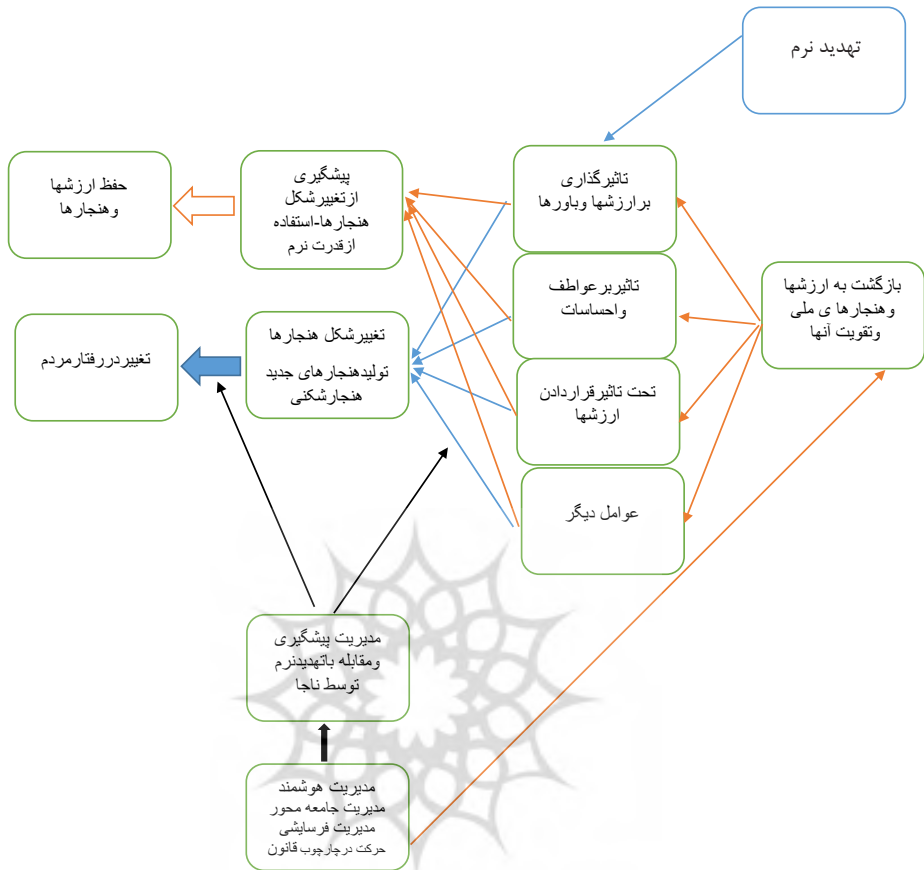
باید توجه کنیم که طرح‌های اجرایی نیروی انتظامی از نوع طرح‌های کوتاه‌مدت است. برای تأثیر بهتر باید طرح‌هایی میان‌مدت و طولانی برای مقابله با تهدید نرم اجرا شود که از وظایف نیروی انتظامی خارج است. امروزه نیروی انتظامی با تمام توان خود برای مقابله با تهدید نرم انجام وظیفه می‌کند، چه در حوزه مقابله با فضای مجازی و چه مبارزه با مظاهر فساد که در صورت همراهی سایر نهادها و انجام وظایف ذاتی توسط نهادها می‌توان به مقابله با تهدید نرم امیدوار بود.

تهدیدهای اجتماعی و نرم دشمن در آثار امام خمینی(ره) در دو بعد اسلامی و ایرانی است که در بعد اسلامی تحقیر مبانی اعتقادی، منفعل کردن جامعه و نهادهای اسلامی، ایجاد تفرقه، ترویج فساد اخلاقی، از خودبیگانگی و تهدیدهای بعد ملی شامل تحقیر تاریخ تمدن خودی، نادیده گرفتن استعدادهای ایرانی، تحقیر زبان و ادبیات فارسی، تنفر از پوشش بومی، تحقیر ارزش‌ها، آداب، فرهنگ و سنن خودی قابل دسته‌بندی و تجزیه و تحلیل هستند (زمانی، ۱۳۹۰).

در هر دو بعدی که از دیدگاه امام راحل مطرح شد، نقش نیروی انتظامی برای مقابله نقش کلیدی است که در این زمینه داشتن سیستم پلیسی اعتقادی و ارزشی و پای‌بند به ارزش‌های اسلامی را می‌طلبد.

در مقابله با تهدیدهای نرمی که روز به روز در حال افزایش است، جمهوری اسلامی ایران نیازمند ارتقای قدرت نرم خود است و این قدرت نرم برای مقابله با تهدیدهای نرم همان ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی و ملی و اسلامی است؛ اما در جهت مقابله و پیشگیری از تهدید نرم، آن چیزی که می‌تواند مؤثر و کارآمد باشد، استفاده بجا از قدرت نرم است. در کل می‌توان با توجه به مباحثی که بیان شد، نمودار مفهومی تحقیق را به این شکل ترسیم کرد:

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

نتیجه‌گیری

هزینه‌های گزاف و ناکامی‌های زیاد و کارکردی در به‌کارگیری تهدید سخت و همچنین تغییرات فزاینده در ابزارها و فناوری‌ها برای دستیابی به اهداف باعث شده است که تهدید نرم جایگزین تهدید سخت شود. پرداختن به ماهیت ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی و ملی و تکیه بر آنها در مقابله با تهدید نرم می‌تواند موفقیت‌هایی را برای سیستم پلیس به دنبال داشته باشد. تهدید نرم باعث تردید در افراد جامعه نسبت به ارزش‌ها و هنجارهای خودشان می‌شود که برای مقابله با آن باید در تقویت ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی تلاش جدی کرد. ارزش‌ها بنیادی‌ترین عامل در جهت‌دهی رفتارها و هنجارهای انسانی هستند و دشمن نیز به همین دلیل با تهدید نرم درصدد تغییر ارزش‌های جامعه اسلامی است تا با تغییر ارزش‌ها و

رفتارها و هنجارهای مردم به نفع خود تغییر ایجاد کند. با نگرش به کارکرد ارزش‌ها در جهت نیل به همبستگی، وحدت، تفکر مطلوب، نظم و هماهنگی، هدایت مردم و کنترل اجتماعی به نظر می‌رسد دشمن با تهدید نرم درصدد از بین بردن این کارکرد و ایجاد کارکردهایی به نفع خود است. هنجارهای اجتماعی به عنوان الگوهای رفتاری مشخص، تکلیف مردم را در شرایط و موقعیت‌های مختلف تعیین می‌کنند. وقتی این هنجارها مورد حمله تهدیدهای نرم قرار گیرند، دیگر مردم تکلیف خود را در مسائل و معضلات مختلف نخواهند دانست؛ در این صورت دشمن با تعیین تکلیف به راحتی به اهداف خود دست خواهد یافت.

برای مقابله با تهدید نرم نیاز به مدیریت هوشمند، جامعه‌محور، فرسایشی و حرکت در چارچوب قانون است و نیروی انتظامی به عنوان یکی از ستون‌های مقابله با تهدید نرم به این امر باید توجه جدی کند.

به‌رغم انجام تحقیقات وسیع در حوزه تهدید نرم، راهکار مناسبی تا به حال برای پیشگیری از آن ارائه نشده است. ارزش‌ها و هنجارها شرایط تحقق و رسیدن به نیازها و خواسته‌های انسانی را فراهم می‌کند و اربابان تهدید نرم نیز با اقدامات خود به نحوی در ارزش‌ها و هنجارها تغییراتی ایجاد می‌کنند که در نیازها و خواسته‌های انسانی نیز تغییر ایجاد می‌شود و به نوعی با تأمین این نیازها تهدید خود را عملی و به اهداف شوم خود دست پیدا می‌کنند.

ارزش‌ها با مشخصاتی از قبیل اشتراک بین مردم، استحکام، همراهی با عواطف، عدم وابستگی به قضاوت افراد و همچنین پذیرش عمومی شناخته می‌شوند که موارد یادشده در شکل‌گیری رفتار و هنجارهای مردم تأثیرگذارند. بر همین اساس به دلیل حساسیت‌ها نسبت به ارزش‌ها و هنجارها و همچنین اشتراک عمومی برای حفظ آن اقدامات سخت در تغییر ارزش‌ها و هنجارها مؤثر نخواهد بود. بنابراین دشمنان با اقدامات نرم درصدد تغییر ارزش‌ها و هنجارها هستند تا به این طریق زمینه رسیدن به اهداف خود را فراهم کنند.

تغییراتی که در ارزش‌ها و هنجارها بر اثر تهدید نرم صورت می‌گیرد درونی، آرام، ذهنی و تدریجی است و هدف آن تأثیرگذاری بر تصمیم افراد جامعه و تغییر در نظام ارزش‌هاست؛ زیرا ارزش‌ها و هنجارهای اصیل راه را برای نفوذ تهدید نرم می‌بندند. بسترهای اجتماعی که تهدید نرم در آن عملی می‌شود: ثروت‌گرایی و مال‌پرستی، دین‌داری غیرعالمانه، شبه‌افکنی‌های بی‌اساس، روابط ناسالم اداری و حکومتی، روابط ناسالم اقتصادی، دور کردن مردم از حقایق، پیروی از حاکمان و بزرگان مستکبر، تفرقه، گروه‌های مردم‌نهاد، تغییر در سبک زندگی و

دیدگاه‌های نظامی و سخت در سیستم پلیسی است که همه این بسترها زمانی به وجود می‌آید که ارزش‌ها و هنجارهای ملی و اجتماعی تضعیف شود. در همه این بسترها به نوعی دور شدن از دین و مبانی دینی و ارزشی احساس می‌شود. از این رو به علت از بین بردن این بسترها بازگشت به ارزش‌ها و هنجارهای اصیل و ملی می‌تواند مؤثر باشد و از عملی شدن تهدیدها پیشگیری کند.

مقام معظم رهبری از سال‌ها پیش بر علل و عوامل بروز تهدید نرم با اصطلاحاتی از قبیل «شبیخون فرهنگی، ناتوی فرهنگی، جنگ نرم و...» تأکید کرده‌اند که توجه به این فرامین می‌تواند در تثبیت ارزش‌ها و هنجارهای اسلامی- ایرانی و تقویت آنها در مقابله با تهدید نرم مؤثر باشد. پیشگیری از تهدید نرم نیازمند مشارکت آحاد جامعه و تکیه بر ارزش‌ها و هنجارهای ملی و اسلامی - ایرانی است و همچنین باور به هجوم و تهدید نرم، مهندسی اقدامات پیشگیرانه و معکوس، ایمن‌سازی، عمق‌بخشی به اقدامات، امر به معروف و نهی از منکر، تقویت باورهای دینی و اصول اعتقادی، ایمان به خدا، ارتقای دانش و بصیرت، استفاده از ظرفیت‌های نخبگان، استفاده از شیوه‌های نرم و... است که در همه این اقدامات نقش نیروی انتظامی بر کسی پوشیده نیست؛ زیرا نیروی انتظامی به عنوان حافظ ارزش‌ها و هنجارهای ملی و اسلامی باید گام‌های مؤثری را در این زمینه بردارد.

نیروی انتظامی برای مقابله با تهدید نرم نیازمند تجهیزات و فناوری‌های نوین، نیرویی کارآمد و مناسب به عنوان سربازان مقابله با تهدیدهای نرم است که مسئولان کشور باید در رفع این نیازها بکوشند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع فارسی

- آگ برن و نیم کف (۱۳۵۳)، زمینه جامعه‌شناسی، ترجمه آریان پور، تهران: شرکت سهامی کتاب‌های جیبی.
- آرون، ریمون (۱۳۷۲)، مراحل اساسی اندیشه در جامعه‌شناسی، ترجمه باقر پرهام، تهران: انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی.
- احمدی، محبتی و ابوذر زارع درخشان، حسین همایزه ابانیه (۱۳۸۹)، از تهاجم فرهنگی تا جنگ نرم، چ ۲، تهران: انتشارات ساقی.
- افتخاری، اصغر (۱۳۸۵)، کالبدشکافی تهدید، تهران: دوره عالی جنگ دانشگاه امام حسین (ع).
- افتخاری، اصغر و همکاران (۱۳۸۷)، قدرت نرم و سرمایه اجتماعی، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).
- ایزدی، حجت‌الله (۱۳۸۷)، قدرت نرم در نهضت پیامبر اعظم (ص)، معنا و مفهوم قدرت نرم، تهران: پژوهشکده مطالعات و تحقیقات بسیج.
- بلیک، ژانت و محمدرضا گلشن‌پژوه (۱۳۸۹)، «قدرت نرم و تهدید نرم، پیشنهادی در راستای سیاست‌سازی»، فصلنامه راهبرد، س ۱۹، ش ۵۵.
- بوزان، باری (۱۳۸۷)، مردم، دولت‌ها و هراس، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران: پژوهش‌کده مطالعات راهبردی.
- بیرو، آلن (۱۳۶۶)، فرهنگ علوم اجتماعی، ترجمه باقر ساروخانی، تهران: انتشارات کیهان.
- تاجبخش، کیان (۱۳۸۴)، سرمایه اجتماعی، اعتماد، دموکراسی و توسعه، تهران: شیرازه.
- تام لسون، جان (۱۳۸۸)، جهانی شدن و فرهنگ، ترجمه محسن حکمی، تهران: انتشارات نشر فرهنگی و اندیشه.
- تامس، آلن (۱۳۸۳)، ارزش چیست؟، ترجمه عزت‌الله فولادوند، تهران: نشریه بخارا، ش ۳۷، مرداد و شهریور.
- توسلی، غلامعباس (۱۳۸۸)، نظریه جامعه‌شناسی، تهران: سمت.
- تولایی، محمد (۱۳۸۷)، تحلیلی بر گفتمان هیئت حاکمه جدید آمریکا، تهران: پژوهشکده مطالعات و تحقیقات بسیج.
- چلبی، مسعود (۱۳۷۵)، جامعه‌شناسی نظم، تهران: نشر نی.
- دانشگاه عالی دفاع ملی (۱۳۸۶)، راهبردهای مقابله با تهدیدهای نرم آمریکا، تهران.
- دلاور، علی (۱۳۹۰)، مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی، تهران: انتشارات رشد.
- رابرت، سیپل و هوور دنیس (۱۳۹۱)، قدرت نرم، دین و امنیت، ترجمه دکترعلیرضا کوهکن،

- تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق(ع).
- رایت، رابین (۱۳۷۲)، شیعیان؛ مبارزان راه خدا، ترجمه علی اندیشه، تهران: نشر قدس.
- رفیع، حسین و سید محمدجواد قربی (۱۳۸۹)، «کالبدشکافی قدرت نرم و ابزارهای کاربردی آن»، فصلنامه مطالعات بسیج، س ۱۳، ش ۴۷.
- رضائی، روح الله (۱۳۸۰)، چارچوبی تحلیلی برای بررسی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، ترجمه علیرضا طیب، تهران: نشر نی.
- روشه، گی (۱۳۸۴)، کنش اجتماعی، ترجمه هما زنجانی‌زاده، مشهد: انتشارات دانشگاه فردوسی.
- عمید، حسن (۱۳۶۳)، فرهنگ فارسی عمید، تهران: انتشارات امیر کبیر.
- کرامبی، نیکلاس و همکاران (۱۳۷۰)، فرهنگ جامعه‌شناسی، ترجمه حسن پویان، تهران: چاپ پخش.
- کوهن، بروس (۱۳۷۱)، درآمدی به جامعه‌شناسی، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: فرهنگ معاصر.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۷)، جامعه‌شناسی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران: نشر نی.
- معین، محمد (۱۳۷۱)، فرهنگ فارسی، ج چهارم، تهران: انتشارات امیر کبیر.
- منصور، جواد (۱۳۸۵)، استعمار فرانو، نظام سلطه در قرن بیست و یکم، تهران: انتشارات کیهان.
- نای، جوزف (۱۳۸۷)، قدرت نرم، ترجمه سید محسن روحانی و مهدی ذوالفقاری، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق.
- نائینی، علی محمد (۱۳۸۷)، «نگرش راهبردی به پدیده جهانی شدن فرهنگ و پیامدهای آن»، فصلنامه سیاسی راهبردی، س اول، ش یک.
- نائینی، علی محمد (۱۳۸۸)، «بررسی ابعاد و حوزه‌های تأثیر تهدیدهای نرم آمریکا علیه ایران»، فصلنامه راهبرد دفاعی، س ۷، ش ۲۵.
- نیک‌گهر، عبدالحسین (۱۳۷۱)، مبانی جامعه‌شناسی، تهران: انتشارات رایزن.
- الیاسی، محمدحسین (۱۳۸۹)، مقدمه‌ای بر ماهیت، ابعاد و مبانی قدرت نرم، قدرت و جنگ نرم، گردآوری حجت‌الله مرادی، تهران: نشر ساقی.

منابع لاتین

- Bilsky W ,Schwartz S .H”,(1994) .Values and Personality ,“Journal of Personality, Vol.8 .
- Douglas ,William ,(1963) *The Rights of the People*, Newyork: Pyramid Books.
- Gill. B. & Y. Huang (2006), “Sources and limits of Chinese Soft Power”, *Survival*, Vol. 48, No.2, Summer.
- Kelly, Paul (2010), “Soft Power for Hard Heads”, *the Weekend Australian*,

No. 8 (June).

-Nye , Joseph” ,(1990) The Changing Nature of Power ,“*Political Science Rewiw Quarterly*, Vol. 105, No.4.

- Nye, Joseph (2004), *Soft Power*, Newyork: Public Affairs.

- Robbins, Stephen. P. (2004), “Organizational Behavior: Concepts, Theories and Applications”, Translated by A. Parsaeian and S. M. Aarabi, 5th Edition, Volume 1, Tehran: Bureau of Cultural Research, (Persian).

- Rokeach, M. (1973), *The Nature of Human Values*, New York: Free Press.

- Rokeach, Milton(1973) The nature of human values, the University of Michigan, Free Press.

- Taverner, Angus (2010), “The Military Use of Soft Power Information Campaigns”, *Soft Power and US Foreign Policy*, Edited by Inderjeetparmer and Michael Cox, New York: Routledge.

- Taylor, Flint and Peter J. Colin (2011), *Political Geography*, London: Sage Publication.

- Zhang, Yazhi (2001), “On the Disintegration of the Soviet Union, From the Perspective of Soft Power in Culture”, <http://dlb.ut.ac.ir/Id11>.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی